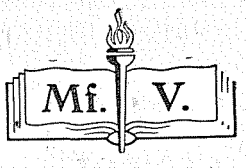
Fuzûlî

BENG Ü BÂDE

Hazırlıyan :

Kemal Edib KÜRKÇÜOĞLU

İSTANBUL 1955 — MAARİF BASIMEVİ

Maarif Vekâleti Yayım Müdürlüğünün 9/9/1946 tarih ve 82/11758
sayılı emriyle birinci defa olarak 5000 sayı basılmıştır.

ÖNSÖZ

Tarih boyunca, büyük çapta insanlar yetiştirmekte her milletten daha verimli olan T ü r k'ün şairlik alanında en ileri safta gelenlerinden biri de şüphe yok ki F u z û l î'dir.

Kuşku götürmez bir gerçek olarak denilebilir ki bütün ruh inceliği, duyuş derinliği ve kültür genişliği ile Türk Sanat Dehâsı, kemalini en çok O'nda bulmuştur.

Yazıcılar vardır: yazıları, daha kendileri sağken unutulmuştur.

Yazılar vardır: ancak, yazarlarının yaşadığı illerde duyulmuştur.

F u z û l î, eserlerinin çağlar boyunca artan ünü, doğduğu ve durduğu dar ülkenin sınırını aşmış, Türk'ün vardığı, Türkçe'nin yayıldığı diyarlara ulaşmış bahtiyar fânîlerdendir. S i n â n Usta'nın, K ā s ı m Usta'nın taştan, tuğladan kurup yükselttikleri âbidelerin benzerlerini O, sözün özünden ve özün sözünden mısrâlar dizisi veya mensûreler yığını halinde gittikçe genişliyen bir geleceğe emânet etmiştir.

F u z û l î'nin eskiden beri bilinen eserlerinden biri de *Beng ü Bâde*'dir. Bu eser de, öbürleri gibi birçok bakımlardan üzerinde durulacak bir ehemmiyet taşımaktadır.

Rind ü Zâhid'inde rind'le zâhid'i, *Ṣiḥḥat ü Maraż*'ında [1] sağlık'la sayruluğ'u, ihtimal ki *Ṣâh ü Gedâ*'sında padişah'la yoksul'u karşılaştıran F u z û l î, *Beng ü Bâde*'sinde de beng ile bâde'yi dile getirmiştir. [2]

---

[1] Biz bu esere Ḥusn ü ʿAşk diyemiyoruz. Üstâd Köprülü'nün Peçevî'ye atfen işaret ettikleri veçhile (*İslâm Ansiklopedisi*, IV, 695) *Beng ü Bâde*'yi Gazi Giray, *Kahve ve Bâde* adlı eseriyle tanzir etmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nden başka *Gülbün-i Hânân*'da bu nazîrenin adı *Gül ü Bülbül* diye geçer. *Gül ü Bülbül*, Fazlî'nindir.

İslâm Ansiklopedisi'nin Fuzûlî maddesinde (IV, 695) *Beng ü Bâde*'ye «Farsça bir manzumedir.» denilmesi tashihsiz kalmış bir tertip sehvi değilse, muhakkak bir zühûl eseridir.

[2] Bizde, afyon'u, şarab'ı, berş'i, kahve'yi... nazımlı, nesirli sûrette dile getirme yolunda yazılmış Türkçe ve Farsça birçok eserler vardır.

Vardarlı Fazlî'nin *Dâfiʿu'l-Ḥuzn* veya *Maḫzenü 'l-Esrâr* adını verdiği uzunca mesnevîsi, Gedâyî'nin kaleme aldığı «*Beng ü Bâde*» adlı mensûr eseri misal olarak söylenebilir. *Keşfü 'ẓ-Ẓünûn*'da, *Osmanlı Müellifleri*'nde adları bulunmıyan bu eserlerin birer nüshası Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütübhânesi'nde rahmetli İsmail Saip Sencer yazmaları arasındadır.

Eserin dış görünüşü sadedir:

«Bir bahar günü çemenler üstüne kurulmuş bir içki meclisinde Bâde adlı bir güzel, ʿArak (rakı), Boza ve Nebîz adlı dostları ile oturuyormuş. İçme ilerleyince Bâde, kendinden geçecek derecede sarhoş olmuş, «Ben, herkesten üstünüm; herkes bana hizmet etmelidir!» yollu atıp tutmuş. Bunun üzerine Sâḳî, Bâde'nin önünde diz çöküp: «Dün bir acâyip meclisteydim. Başköşede yeşiller giymiş, sofu kılıklı ve Beng adlı mağrur birini gördüm. İddialı bir zât olduğunu anladım. O da: «Dünyada yalnız ben varım, diyordu.» demiş.

Bâde, Sâḳî'nin bu sözüne kızmış, «Demek, sen de ondan olmuşsun!» diye köpürmüş. «Eğer, Meze gibi bana içten bağlı isen o dikbaşın kafasını keser, getirirsin!» demiş. Sâḳî, şaşırıp kalmış. «Şimdi sarhoşum; yarın gider, onun vücûdunu ezip toz haline getiririm!» karşılığını vermiş.

Bâde, Sâḳî'nin bu baştan savma sözlerine kızmış. Onu bir iyice tuttuktan sonra, ne yapılması gerektiğini Rakı'dan, Nebîz'den ve Boza'dan sormuş. Boza, elçi olarak gönderilmesini istemiş; gitmiş. Beng'in bezminde de Berş, Müferriḥ maʿcûn ve Afyon bulunuyormuş. İlim ve hikmete dair konuşuyorlarmış. Boza, çiğ çiğ sözler sarfedince Beng'in canı sıkılmış. «Kafanda çanak kırmak lâzım ama, ne yapmalı ki elçisin!» demiş. O akşam gereği gibi ağırlanan, esasen mayası bozuk olan Boza, bu ikramdan sonra Bâde'nin hizmetinden çıkıp Beng'inkine girmiş.

Sabah olunca Beng, arkadaşlariyle konuşmuş. Berş, buralardan çekilip gitmeyi; Müferriḥ, işi tatlıya bağlamayı teklif etmiş. Beng, bu fikirleri kabul etmiyerek Müferriḥ'i elçi alarak göndermiş.

Bâde, olup bitenleri işitince, o da Beng gibi, harbden başka çare olmadığını anlamış. İki taraf karşılaşmışlar. Bâde, savaşı kazanmış. Beng ile arkadaşları yakalanmışlar. Bâde, onları âzad etmiş. Beng, gizlice savuşmuş, ötede beride sinsi sinsi dolaşmıya başlamış!»

Füzûlî'nin henüz dehâ doruğuna ulaşmadan yazdığı Beng ü Bâde'nin bu gösterişsiz görünüşü arkasında gelişme vâdeden bir tebliğ gücü, özlü bir didikleme (tahlil) ustalığı, şumûllü bir ifade birliği ve teselsüllü bir mantık sağlamlığı göze çarpar. İfâde esprilidir; kelimeler ustalıklıdır; taʿbîrler yerli yerindedir.

Beng ü Bâde, arûzun Baḥr-i Ḫafîf vezninde «Fāʿilātün (faʿilātün) / mafāʿilün / faʿilün (faʿlün) [— . — — (. . — —) / . — . — / . . — (— —)]» kalıplariyle, mesnevî şeklinde yazılmış bir eserdir.

Esas tuttuğumuz nüsha: Samsun Gāzi Kütübhânesi'nde 53/1642 numarada kayıtlı bulunan yazmadır. [1]

Bu nüsha 13×19.5 cm. eb'âdında sarı âbâdî kâğıd üzerinde nesta'lîkle yazılmıştır. 54 veraklık nüshanın 41 b-54 a kısmını *Beng ü Bâde* kaplamaktadır.

Bu nüshanın hangi tarihte yazıldığı belli değildir. Gerek yazısından, gerek kâğıdından, en eski *Beng ü Bâde* nüshalarından biri olduğunu iddia etmek yerinde olur.

Yanlışı pek az olan bu nüsha ile yetinmiyerek başka iki yazmayı da göz önünde tutmaktan geri durmadık.

Bunların biri: Maârif Vekilliği Ankara kütübhânesi-Hâci Bektaş yazmaları arasında 1280 numarada kayıtlı, 79 (1079?) tarihli nüshadır. 113 b-127 b.

Öbürü de: yine sözü geçen Hâci Bektaş yazmaları arasında bulunan 276 numarada kayıtlı nüshadır ki hangi tarihte yazılmış olduğu malûm değildir. (127 b-145 a).

Bu üç yazma nüsha, notlarımızda sırasiyle Y I, Y II, Y III kısaltmalariyle gösterilmiştir.

Bunlardan başka *Beng ü Bâde*'nin Türkiye kütübhânelerindeki öbür yazma nüshalarına [2] ve Fuzûlî'nin, basma divanlarında bulunan *Beng ü Bâde*'lere de müracaat edilmiştir.

Avrupanın bellibaşlı kütübhânelerinde de *Beng ü Bâde*'nin yazma nüshaları vardır [3]. Mikrofilmlerinin hepsini birden getirtmeğe günün

[1] Bu nüshanın ehemmiyetini ilk defa *Azerbaycan Yurt Bilgisi Dergisi*'nin 6-7 nci sayısındaki «Azerî şairi Fuzûlî hakkında bazı yeni malûmat» başlıklı yazısıyle M. Şakir (Ülkütaşır) belirtmiştir.

[2] *Beng ü Bâde*'nin kütübhânelerimizde bulunan belli başlı yazma nüshaları şunlardır:

1 — Topkapı Sarayı Müzesi Kütübhânesi, Yeni Kütübhâne, Hazîne kısmı, No. 896 (Türkçe *Dîvân, Leylâ ve Mecnûn*'la birlikte).

2 — Fâtih-Millet Kütübhânesi, Ali Emîrî Efendi kısmı, Türkçe manzum eserler, No. 344 (Türkçe *Dîvân, Leylâ ve Mecnûn, Rind ü Zâhid*'le birlikte).

3 — Samsun Gāzi Kütübhânesi, No. 53/1642 (*Sâkî-nâme, Rind ü Zâhid* ve *Su kasîdesi* ile birlikte).

4 — Maârif Vekilliği Ankara Kütübhânesi, Hâci Bektaş yazmaları, No. 1280 (Türkçe *Dîvân*'la birlikte).

5 — Aynı kütübhâne, aynı kısım, No. 276 (Türkçe *Dîvân*la birlikte).

6 — Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütübhânesi, İsmail Saib Sencer yazmaları, No. 2/1746.

[3] 1 — British Museum (Rieu) Kataloğu, V, Add. 19445.

2 — Dresden Kataloğu, 362.

3 — Aynı Katalog, 412

şartları elverişli olmadığından, celbedilebilecek nüshalar, istenilen faydayı sağlıyamıyacağından bunu daha geniş bir zamana bırakıyoruz.

Fuzûlî, *Beng ü Bâde*'yi Irak'ın Osmanlı idaresine geçmesinden önce yazmış, Safevî hükümdarı Şâh İsmâ'îl'e armağan etmiştir. Bu itibarla, Fuzûlî'nin ilk eserlerinden biri sayılabilir.

Bazı nüshalarda Hz. 'Ali hakkındaki medhiyyenin bulunmaması, sünnîlik gayretiyle; Şâh İsmâ'îl medhiyyesinin konulmaması da, Osmanlılarla döğüşmüş bir hükümdara dair yüceltici mısrâların, göze çarpacağı düşüncesiyle, yazanlar veya basanlar tarafından çıkarılması suretinde izah edilebilir. Gözden geçirdiğimiz hiçbir metin başlı başına 438 beyti bulmadığı halde biz, farklardan faydalanarak 444 beyt tesbit ettik. Hangi beytlerin nerelerden alındıkları ve hangi beytlerin hangi nüshalarda bulunmadıkları hususlariyle nüshalardaki beyt sırası ayrılıkları ve kelime değişiklikleri notlarla gösterilmiştir.

Eserin fasıl başları da, Farsça birer mısrâ olmak, tek sayıda bulunanları kendilerinden sonrakiyle birer beyt teşkil etmek üzere, mevzûndur. Yalnız bu 43 başlıktan 5 i tek kalmaktadır ki metinde herhangi bir eksiklik bulunmadığına göre bunun zamanla bir değişme, ekleme veya eksilmeden ileri geldiğine hükmetmek mümkündür.

Arabca ve Farsça kelimeler kitabî telâffuzlarına, Türkçe kelimeler de mümkün olduğu kadar o devirdeki söylenişlerine göre yazılmıştır.

Rahmetli Üstâd Tâhir Olgun, *Beng ü Bâde*'nin Osmanlı Pâdişahı İkinci Bâyezîd'le Safevî Şâhı İsmâ'îl arasındaki siyasî mücadeleyi sembolize ettiğini bir eserinde öne sürmüştür[1]. Bu, daha önce söylenmemiş bir söz olmak bakımından, üzerinde durulacak bir noktadır. Beng ile Bâde arasındaki hayalî rakîplik, benge alışkın Pâdişahla şaraba düşkün Şâh arasındaki açık-kapalı uğraşmaların târihî seyrine uyarlık göstermekte bulunması dolayısiyle Tâhir Olgun'un bu düşüncesi yabana atılamaz. Kim bilir, belki de birgün bulunacak bir vesika, bunu isbât etmeğe yarıyacaktır.

---

4 — Leipzig Kataloğu, 325.
5 — Aynı Katalog, 327.
6 — St. Petersburg Kataloğu, 370.
7 — Viyana Kataloğu, 679.

Hammer'in Gesch. der Osm. Dichtkunst adlı eserindeki izahattan başka; Dresden Kataloğunda 362 numaralı nüsha münasebetiyle Fleishers'in yazdığı yazıda eser tahlil edilmiş, başlıca yazma nüshaları hakkında mâlûmat verilmiştir. Bkz. Catalogue of the Turkish Manuscripte in the British Museum, 1888, 207 b - 208 a.

[1] *Fuzûlî'ye dair*, İstanbul 1936, s. 3-13, 51-55.

Beng ü Bâde'nin Şâh İsmâ'îl adına yazılmış bulunmasının Fuzûlî'nin, Osmanlı sarayınca itibar görmemesinde âmil olduğunu zannettirecek sebepler vardır.

Eser Almancaya da terceme edilmiştir. [1]

Fuzûlî'nin bütün eserlerini (külliyatını) neşrolunabilecek hâle getirmek üzere toplanan Komisyonun [2] çalışmaları arasında hazırladığımız *Beng ü Bâde*'yi Türk Klâsikleri serisi içinde fikir ve edebiyat âlemimize ve Fuzûlî'nin değerini:

Kadr-i zer zer-ger şināsed kadr-i gevher gevherî

denebilecek şekilde bilenlere sunmaktan sevinç duymakta haklıyız.

Kemâl Edîb Kürkçüoğlu

---

[1] Des Türkischen Dichters Fuzûlî und die gereimte Erzahlung Benk u Bâde (Haşiş und Wein), Necati Hüsnü Lugal ve O. Reşer, İstanbul 1943.

[2] Bugün Vakıflar Umum Müdürlüğü İdare Meclisi âzâsından olan muhterem Halîm Bâkî Kunter, 1944 Nisanında, *Ḥadîkatu 's-Su'adā*'nın Hâci Bektaş'ta Pîrevi'nde bulunan minyatürlü yazma nüshasını Bakanlığa arzetmiş. orası da basılacak metnin buna göre hazırlanması işini fakîre havale buyurmuş idi. Geceli, gündüzü çalışarak bu, oldukça emek ve dikkat istiyen hizmeti dört ayda îfâya muvaffak olmuştum. Bunun üzerine Bakanlık, Fuzûlî'nin bütün eserlerini (Külliyatını) neşretmeğe karar vermiş, bu bu iş için Diyânet İşleri Reîsi rahmetli Üstâd Şerefüddîn Yaltkaya'nın başkanlığında Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden Necâtî Lugal'la Necmüddîn Halîl Onan'dan, aynı Fakülte Doçentlerinden Ken'an Akyüz'le Bakanlık Kütübhâneler Müdürü 'Azîz Berker'den, bir de âcizden mürekkeb bir Komisyon teşkîl eylemişti.

Rahmetli Ş. Yaltkaya: Fuzûlî'nin yegâne nüshaları Leningrad'da bulunan Arabca *Dîvân*iyle *Matla'u 'l-I'tiḳādı*nı; Prof. N. Lugal: Farsça *Dîvân*ını; Prof. N. H. Onan: Türkçe *Dîvân*ını; Doçent K. Akyüz: *Leylâ ve Mecnûnunu* hazırlıyacaklardı. Bendeniz: tamamladığım *Ḥadîḳatu 's-Su'adā*'dan başka Fuzûlî'nin geri kalan (*Kırk Hadîs, Beng ü Bâde, Rind ü Zâhid, Heft Câm* ve *Mu'ammâ Risalesi* gibi) eserlerini hazırlıyacaktım.

Komisyon, 34 celsede *Hâdîḳat 's-Su'adâ*'yı, *Kırk Ḥadîs*'i, *Beng ü Bâde*'yi gözden geçirdi, basılmalarını kararlaştırdı.

Farsça Dîvânın tercemesi işi de Komisyon çalışmaları hâricinde bitirildi. (Bir ikinci terceme de Sayın Prof. Dr. Ali Nihâd Tarlan tarafından hazırlandı.)

Basılmak üzere bu eserlerin te'lîf hakları bile ödendi.

Bilâhare *Leylâ ve Macnûn*'u Prof. N. H. Onan der'uhde etti. Leningrad'dan gelecek eserler getirtilemedi. Daha sonra iş tavsadı; her nedense fuzûlî komisyon sayılan Fuzûlî Komisyonu dağıldı. Te'lîf hakları ödenen eserler, uzun zaman bekletildi. Halbuki ihtiyaç, aynı ihtiyaç olarak berdevamdı.

METNE DÂİR BİRKAÇ GEREKLİ NOKTA

Türkçe kelimeler, o devrin dilini ve Fuzûlî'nin lehcesini belirtmek üzere eski telâffuzlarına göre yazılmıştır.

Arabca ve Farsça kelimeler, en doğru okunuşları nazara alınmak suretiyle tesbit olunmuştur.

Vezin zarûreti dolayısiyle imâleli okunan kelimeler, vokallerin Arabca ve Farsça kelimelerde üstlerine, Türkçe kelimelerde altlarına birer (-) uzatma isareti konulmak sûretiyle yazılmıştır. Liyezonlar (‿) işaretiyle gösterilmiştir. Bu hususlarda, Prof. Necmüddîn Halil Onan'ın *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi* adlı eserinde tesbit ve *Fâtih'in şiirleri* adlı eserimizde riâyet edilen esaslara uyulmuştur.

Arabca ve Farsça metinler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin neşretmekte olduğu "İslâm Ansiklopedisi„ için kabul olunan transkripsiyon imlâsına göre yazılmıştır. Bu metinlerin Türkçeleri altlarına kaydedilmiştir.

***

Metinlerdeki yanlışlar, nüsha farkları arasına alınmamıştır. Değişik ma'nâ gösteren yerler, notlarla gösterilmiştir.

Şîveden ve metnin yazıldığı yer ve zaman ayrılığından ileri gelen farklara itibar edilmemiştir. (Bunlar kısaca şudur: Y I — Bana yerine Bene, Sana yerine Sene, Dut- "her ma'nâsiyle„ yerine Tut- "her ma'nâsiyle„; Y II — Anda "onda„ yerine Onda, Andan "ondan„ yerine Ondan, Anı "onı„ yerine Onı, Anlara "onlara„ yerine Onlara, Anın "onun„ yerine Onun, Yüz "çehre„ yerine Üz "yüz, çehre„, Yıl yerine Il "yıl„, Kıl- "etmek yapmak„ yerine İt-, Gibi yerine Kimi "gibi„, Er "eğer, ise„ yerine Ger, Kande, Kanda "nerede„ yerine Handa "nerede„, Kim "edat„ yerine Ki "edat„, İdem "edeyim, yapayım„ yerine İdim "edeyim, yapayım„; Y III — Den "lâhika„ yerine Din "-den lâhikası„ Böyle yerine Beyle, Öyle yerine Eyle "öyle„, Ev yerine İv "ev„, Sev-yerine Siv- "sevmek„ Tap- "bulmak„ yerine Bul-, bazan da Gör- "yapmak„ İt- "yapmak„, yerine Kıl- "yapmak„, -lık "lâhika„ yerine -lığ "lâhika„, İle "edat„ yerine İlen "edat„, El "vücut uzvu, organı„ yerine İl "el„, N sesi veren K yerine Ñ (Ng) yazmak gibi Müracaat ettiğimiz öbür yazmaların hususiyetleri de bu kabîldendir.)

***

Beyitlerin sırası ufak tefek değişiklikler göstermektedir. Biz, ma'nâya en uygun gelen sırayı gözettik.

KISALTMALAR

Y I: Samsun, Gāzi Kütübhânesi nüshası.
Y II: Ankara Kütübhânesi, Hâci Bektaş kitapları, No. 1280.
Y III: Aynı kütübhâne, No. 276.
Y IV: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütübhânesi İsmail Saib Sencer yazmaları, No. 2/1746.
Y V: Fâtih - Millet Kütübhânesi, Ali Emîrî Ef. kısmı, Türkçe manzum eserler No. 344).

(Bu arada rahmetli Memduh Şevket Esendal'da bulunan ve Fuzûlî Divânının gazeliyyât kısmını da ihtiva eden yazma nüsha ile Topkapı Sarayı Müzesi Hâzîne kısmı nüshasından da faydalandık).

Beng ü Bâde'yi muhtevi bulunmaları dolayısiyle Fuzûlî Divanı'nın görebildiğimiz basımlarının listesini veriyoruz:

Tebrîz 1247 basımı.
Bulak 1256 basımı.
Tebrîz 1266 basımı.
İstanbul 1268 basımı.
Tebrîz 1272 basımı
İstanbul 1284 basımı.
İstanbul 1286 basımı.
İstanbul 1288 basımı.
İstanbul 1291 basımı.
İstanbul 1296 basımı.
İstanbul 1308 basımı.
Taşkend 1311 basımı.
İstanbul 1315 basımı.
İstanbul 1318 basımı.
İstanbul 1328 basımı.
İstanbul 1329 basımı.

(Tebrîz ve Taşkend basmaları daha çok Âzerî ağzına uymaktadır. Öbürlerinde İstanbul ağzına uydurma göze çarpmaktadır).

Benk u Bâde, Nedjati Hüsnü Lugal ve O. Reşer, Almanca terceme, İstanbul 1943.

Mücmel-i Dāstān-i Bāde vü Beng [1]

Ey viren bezm-i kâyināta nesaḳ,
Burağan[2] cām-i ᶜişḳa neş'e-i ḥaḳḳ ,
ᶜİşḳ mey-ḫānesin kılan maᶜmūr,
Sunan andan[3] cihāna[4] cām-i ġurūr[5],
Kim idüb ol ġurūr[6] cāmım[7] nūş,
Ehl-i nuṭḳ ola vālih ü medhūş;
Cümleden maḫfi ola[8] esrārı,
Olmaya hīç kim ḫaber-dārı.

Der-münācāt-i Fātiḥu 'l-ebvāb [9]

Ey şifātuñda ḫīre her müdrik,
«Mā-ᶜarafnāka ḥaḳḳa maᶜrifetik.» [10]
Neş'e-i dānişüñ müferriḥ-i cān;
ᶜĀri ol keyfden hem[11] ehl-i cihān.
Mey-i ᶜişḳuñdan[12] āferīniş mest,
Bezm-i şevḳuñde cümle, bāde-perest.

Ārzū-kerden-i ṭarīḳ-ı ṣavāb [13]

Yā Rab efsürdeem men-i nā-ehl;
Ḥadden aşdı[14] ḫumār-i bāde-i cehl.

---

[1] "Beng ü Bâde Destânının kısacası„. Y I Bütün başlıklar yoktur.
[2] Y II, III: Burakan (براقن و بوراقن) = Bırakan
[3] Y II: ondan
[4] Y III: ṣabūḥ-i
[5] Y III: sürūr
[6] Y III: sürūr
[7] Y III: cāmın
[8] Y III: ide
[9] "Kapılar açıcı Tanrı'ya münâcat bâbında„.
[10] «(Yâ Rabb) seni, zâtına yaraşır şekilde bilmedik.» ما عرفناك حق معرفتك -Hadîs-i Şerîf-
[11] Y II: ᶜĀri ol keyfiyetden; Y III: Āri keyfiyyetinden...
[12] Y II: ᶜişḳuñla; Y III: ᶜişḳuñda
[13] "Doğru yol istemek beyânında.„.
[14] Y II, III: ütdi

Koma efsürde vü perîşan-ḥāl,
ʿİşḳ odından baña ḥarāret sal!
Bezm-i ʿişḳ içre sun baña bir cām,
Ki o cām ile[1] naḳṣum ola[2] temām;
Kıla āṯār-i maʿrifet iẓhār,
Ola miftāḥ-i maḫzen-i esrār;
Ne şerāb o,[3] ki ʿaḳli[4] zāyil ide,
Ṭāʿatüñden gönülni[5] ġāfil ide;
Ola muṭlaḳ, fesād i din sebebi;
Bula[6] andan zevāl şerʿ-i Nebî.

Nükte-i naʿt-i Aḥmed-i Muḫtār[7]

Nebi-yi Hāşimî, ki bezm-i vücūd,
Cām-i ʿişḳından aldı neş'e-i būd;
Ẕikr i evṣāfı, nuḳl-i meclis-i ḥūr;
Şerʿi, mey-ḫāne-i şerāb-i ṭahūr[8],
Pîr-i mey-ḫāne-i ḳadîm ü ḳidem,
Sāḳi-i bezm[9]; ḥalḳaya ḫātem.
Her zaman biñ selâm ü biñ şalevāt
Aña, kim şerʿidür ṭarîḳ-i necāt.[10]

Şemme-i vaṣf i Ḥayder-i Kerrâr[11]

Yār-i[12] Selmān ü ḫʷāce i Ḳanber,
Vāli-i Ravża Sāḳi-i Kevŝer.
Oldur āyîne-dār-i ṣūret-i Ḥaḳḳ;

---

[1] Y II, III: Lîk cām îki
[2] Y II, III: îde
[3] Y II, III: şerābî
[4] Y II, III: ʿaḳl
[5] Gönülni (= gönülü).
[6] Y II: Tapa
[7] «Aḥmed-i Muḫtâr naʿtinin nüktesi». Y III: Naʿt-i Sulṭān Aḥmed-i Muḫtâr: «İki Cihan Sultânı Aḥmed-i Muḫtār'ın naʿti».
[8] Bu beyit, Y I'den başka nüshalarda yoktur.
[9] Y III: bezm ü
[10] Y III: Mebde'in andan aldı neş'e-i ẕāt. Basmalar: Aña vü ol İmâma kıl bi-ẕ ẕāt.
[11] «Ḥayder-i kerrâr vasfının şemmesi». Bu fasıl, Y I'de yoktur.
[12] Y III: Şāh-i

Ne Vaṣî, Vāriṯ-i Nebî muṭlaḳ[1].
Nāẓim-i şerᶜ ü Sāḳi-yi Kevṯer[2],
Bāb-i Şibbîr ü vālid-i Şebber.
Rabbanā lā-tuġayyiran uvalî
Va 'sḳinî şarbatan bi-kaffi ᶜAlî![3]

Midḥat-i Pādşāh-i bā-ferheng[4]

Sāḳiyā ṣubḥ-demdür eyle şitāb,
Devre gelsün çü mihr, cām-i şerāb.[5]
İżṭirāb içreyem[6] ḫumārum var,
Bādeye ḫayli intiẓārum var.
Ġālib olmış baña mehābet i beng,
Vehm idüb eylerem her işde direng.[7]
Cām-i mey sun, ki tā dilîrāne
Medḥ idem Pādşāh-i devrāne
Ol ṣafā-baḫş-i Cām-i Cem ki, müdām
Taḫt ġayrinedür çü bāde ḫarām.
Ol ki başlar zemanda bezm-i ferāġ
Pādşehler başından[8] eyler ayāġ.
Cām-i feyżin içen, Mesîḥā-tek,
Feyż-i Rūḥu 'l-Ḳudüs tapar bî-şek[k 9]
Mey gibi, feyżi ḫalḳa neş'e-resān,
Neş'e-tek ḥükmi il başına[10] revān.
Ol ki, cām ü[11] mey olalı bünyād,
Ḳadeḥ andandur, ol ḳadeḥden şād[12]
Bezmde, bāde-tek, neşāṭ-engîz,

[1] Y II: Vaṣi-i nefs-i Muṣṭafā mutlaḳ. Yalnız bu mısrâ bile, Fuzûlî'nin mezhebini belirtmeğe yeter.
[2] Y II: Nāẓim-i şerᶜ, Ḥayder-i ṣaf-der
[3] ربنا لاتغيرن اولى واسقنى شربة بكف على Mânası: «Ey Rabbimiz, ezelî nasîblerimi değiştirme ve bana Hz. Alî'nin avucu ile bir içimlik su içir!» Y II: Bu beyt yoktur. Muhterem Râif Yel enci üstadımızdaki bir yazma mecmûada "اولى = uvelî„ yerine "املى = emelî„
[4] «Anlayışlı padişahın övülmesi».
[5] Y II: Devre gel, sen çü mihr-i ᶜālem-tāb.
[6] Y II, III: içreem
[7] Y II: Bu beyt yoktur.
[8] Y II: başında
[9] Y II: Bu beyt yoktur.
[10] Y II, III: başında.
[11] Y II: cām-i
[12] Y III: Bu beyt yoktur.

Rezmde, cām-i bāde-tek, ḫun-rīz.[1]
Devri bir bezmdür, Behişt-āyīn;
Cām zerrīn, şurāḥi hem zerrīn.[2]
Bu şurāḥīden olmayan ḫoş-ḥāl,
Dürd-nisbet müdām ola pā-māl[3]!
Meclis efrūz-i bezm gâh-i Ḫalīl.
Cem-i eyyām: Şāh İsmā'īl.[4]
Andan āsūdedür ġanī vü gedā;
Ḫallada 'llāhu mulkehu abadā![5]

İbtidā-yi Ḥikâyet-i Mey ü Beng[6]

Sāḳiyā, bāde sun ki, furṣatdür;
Bize furṣat, bu gün ġanīmetdür.[7]
Lâle-tek, koyma-gıl elüñden câm,
Var iken furṣat, eyle 'ayş-i müdām![8]
Nergisi gör, ki neş'esi gitmez,
Başı giderse terk-i cām itmez.[9]
Sen daḫi 'āciz olma, cānuñ var;
Cānuñ oldukca bāde dut, zinhār![10]
İstesen kim mey Āb-i Kevser ola,
Ol saña muttaṣil müyesser ola,[11]
Bezm-i Āl-i 'Alīde mesken dut,
Mestler gibi özge bezmi unut![12]
Saḳiyā, bilmezem benüm nemdür,
Hem-demüm ġuṣṣa, maḥremüm ġamdür.
Ġam, mey-i lā'l aḫıtdı yaşumdan,
Ġuṣṣa, bengüm uçurdı başumdan;

---

[1] Y II, III: Bu beyt yoktur.
[2], [3], [4] Y I, III: Bu beytler yoktur.
[5] Y III: Bu beyt yoktur. İkinci mısra: «Tanrı, onun mülkünü ebede kadar sürdürsün!» demektir.
[6] «Mey'le Beng'in hikâyesine başlama.» Y I: Bu başlık yoktur. Y III: Başlık 6 beyt sonraki

Sāḳiyā bilmezem benüm nemdür;
Hem-demüm ġuṣṣa, maḥremüm ġamdür.

beytinden öncedir.
[7] Y I, II: Bu beyt yoktur.
[8], [9], [10], [11], [12] Y I, II: Bu beytler yoktur.

Kelle ḫuşg olmağum[1], çü-beng, yeter;
Bir ayāğ ile, kıl dimāğumi ter,
Tā saña bir ʿaceb ḥikâyet idem,
Beng ile Bâdeden rivāyet idem.
Bir gün eyyām-i nev-behārda ben,
Dutmış idüm, çü-lâle, ṭarf-i çemen;
Lâle vü gül solumda, sağumda;
Beng başumda, mey ayāğumda.
Beng-tek neş'e ile başum ḫoş,
Beng ü mey ḥāżir ü meʿāşum ḫoş.
Bāğ, hem-ğayret-i[2] Behişt-i berîn
Bezm kurmış cihāna[3] Ḫuld āyîn.
Lâʿl-i[4] terden nesîm-i ʿanber-bū,
Ġunce mînāsın eylemiş memlû.
Nuḳl ile dolmış idi gül ṭabaḳi;
Ḳurş-i leymū[5] töküb semen veraḳi,
Doldurub sāḳi-i sabā her dem
Cām-i gül içre bāde-i şeb-nem.
Bülbül i ḫasteden aparmış hūş,
Kumri-i zārı eylemiş medhūş.
Yāsemen doldurub ṣurāḥi-i zer
Zerdçe[6] bāde ile vaḳt-i[7] seḥer
Sebzeni[8] itmiş eyle[9] lâ-yaʿḳil,
Ki düşüb cūya raḫtin itmiş gil.

Der-ṣifāt-i şerāb ü suḥbet-i o [10]

Gördüm ol bezm içinde bir maḥbūb:
Sūreti ḫūb u sîreti merġūb;

[1] Y III: olduğum
[2] Y II: Bāğ-i işret olub
[3] Y II: bahār
[4] Y II: Gül
[5] Y III: leymun
[6] Y III: Żerrece; Y IV: Żarfini (?). Kelime, «zerd-ḫū» olabilir ki: papatya demektir.
[7] Y II: Żarf-i bāde dolub be-vaḳt-i
[8] Sebzeni (= Sebzeyi).
[9] eyle (= öyle).
[10] «Şarab'ın sıfatları ve suhbeti beyânındadır.»

Ṭurfe adı zemāne meşhūri,
Leḳabi Bāde, asli engūrī;
Sifat ilen[1] karīne-i ḫorşīd,
Nuṭfe-i Cem, sülâle-i Cemşīd.
İtmiş ol bāde-i süheyl-ḫavāṣṣ,
Nice hem-cinsi[2] ile ṣuḥbet-i ḫāṣṣ
Ḥāżir ü cem[c] ṣuḥbetinde[3], çü-cām.
[c]Areḳ ü būze vü nebīz temām.
Germ iken meclis içre nūşa-nūş,
Üterek mest olub, mey itdi ḫurūş,
Ki: Menem[4] her ne var aña fāyiḳ;
Ḥidmet-i ḫalḳdür baña lâyiḳ.
Ola mı kimse göstere cür'et,
Baña indirmeye ser-i ṭā[c]at.
Bāde kılgaç şecā[c]at iẓhārın,
Germ idüb zerḳ u lâf bāzārın.

Suḫan-i Sāḳi vü ihānet-i o[5]

Dizi üzre çöküb[6] revan[7] sāḳī,
Didi: Ey bāde [c]işretüñ[8] bāḳī!
Dün ki maḥrūm idüm cemālüñden,
Düşmiş idüm cüdā viṣālüñden;
İster idüm seni geh ü bī-geh,
Bir [c]aceb bezme uğradum nā-geh;
Ṣadr-i bezm olmış anda bir ser-heng:
Ser-keş ü sebz-pūş ü ṣūfī-reng.
Ẓāhirin ḫūb gördüm eyle[9] ki var

[1] ilen (= ile)
[2] YIII: hem-demler
[3] Y III: ḫidmetinde
[4] Y II, III: benüm
[5] «Sāḳi'nin sözü ve ihāneti». Y I: Bu başlık yoktur.
[6] Y III: gelüb
[7] Y II: revan çöküb
[8] Y II: ṣuḥbetüñ
[9] eyle (= öyle)

Bāṭini hem degüldi bī-esrār.
Daᶜvi eyler ki: Ḫiżrdür baña pīr;
Andan aldum duᶜā ilen ṭekbīr.
Bir zeman ben aña ki[1] hem-dem idüm,
Bī-tekellüf ki şād ü ḫurrem idüm.
Ṣuḥbeti dil-güşā, özi ḫoş-ḫū,
Līk ġāyetde zerḳ[2] lâfı ulu.
Urur ol hem yegânelikden dem,
Dir ki: ᶜĀlemde her ne var benem!
Beyle kim benlik[3] eyler ol nā-kes,
Baş çeken senden olsa oldur bes.
Kati maġrūr ü ḫod perest idi mey;
Āḫir-i meclis idi, mest idi mey.
Zūr-i destine[4] iᶜtimād itdi,
Nā-sezā ile bengi yād itdi.
Tünd ü telḫ oldı ol ḥikâyetden,
Ġażab ü ḳahri ütdi ġāyetden.

Ġażab-i mey be-sāḳi i sāde[5]

Didi: Ey sāki-i rekīk-süḫan!
Bu, ne sözdür, meger ki bengīsen?
Añladum, beyle[6] reng-i rūyuñdan,
Bu dilīrāne güft-ü-gûyuñdan,
Ki ḫayāl-i[7] nifāḳ idübsen, sen[8]
Beng ilen ittifāḳ idübsen, sen[9]
Bu aradan beni götürmek içün,
Anı bir devlete yetürmek içün.
Göreyim ol, ḫayāl-i ḫām olsun!

[1] Y II: ben ki aña
[2] Y II: zerḳ u
[3] Beyle (= Böyle) Y. II: menlik ki
[4] Y II: Özge sözine
[5] «Mey'in, kuşbeyinli sâḳīye kızması».
[6] beyle (= böyle)
[7] Y II: cihāna
[8,9] Y II: «iden sensen» veya «idensen sen».

İltifātum saña ḥarām olsun!
Niçe yirlerde gördüm, ey evbāş,
Seni egri vü kılmadum ile fāş.[1]
İmdi nā-çār yüzüñe çıḫdum;
Senden oldı, ki göñlüñi yıḫdum.
Durma dūr[2] imdi, er muvāfiḳ isen,
Nuḳl-tek ḫidmetümde[3] ṣādiḳ isen,
Didiğüñ ser-keşüñ getür başın,
Dest-gīr ile yār ü yol-daşın
Sāḳi ol işde tapdı ḫayralığ,
Çekdi ol ḳışşaden peşīmanlığ;
Kıldı mekr ile ol şer işde ḥiyel,
Didi: Mestem, eman bāña bu meḥal[1].
Ṣubḥ-dem[4] kim düşer güzārum, aña,
Varayım, yazayım ḫumārum aña.
Anı daş ile seng-sār ideyim,
Sındırub cismini[5] ġubār ideyim.
Bāde tünd oldu ol teᶜallülden,
Bir ġaraż añladı teġāfülden;
Sāḳini[6] dutdı vü[7] yaman dutdı,
Beyle[8] dutar kimi[9] ki kan dutdı.
Oldı sāḳī meyüñ giriftārı;
Fāş olan[10] beyle[11] olur esrārı.

ᶜAzm-i tedbīr-kerden-i bāde[12]

Sāḳiyā, kılma terk-i bāde-i nāb,
İstesen, meyden iste, fetḥu 'l-bāb.

---

[1] B'lar: Sırrı-i ḳalbüñi eyledüñ sen fāş.
[2] Y II, III: vir.
[3] Y III: ṣuḥbetümde.
[4] Y III: ger.
[5] Y III: başını.
[6] Sāḳini(=Sāḳiyi); Y III: Sāḳii(=Sāḳiyi).
[7] Y II: mey.
[8] Beyle (=Böyle).
[9] Y III: gibi.
[10] Y II: iden
[11] Beyle(=Böyle).
[12] "Bâde'nin, tedbir tasarlaması„

Meydür āyīne-i cemālu 'llāh;
Zīnhār andan eyleme ikrāh!
Bir ḳadeḥ başla, neş'em eyle temām,
Ki tapam ḳuvvet-i edā-yi kelâm.
Sāḳi olgaç esīr-i mey, mużṭarr,
Āteş-i fitne çekdi şuᶜle-i şerr;
Yığdı yanına[1] bāde, aṣḥābın,
Açdı tedbīr-i devlet ebvābın,
Ki: Bu deñü fesāda çāre nedür?
Çāre, ol ziṣt-i nā-be-kâre nedür?

Maṣleḥat-dīden-i ᶜaraḳ bā-mey[2]

Didi evvel, ᶜaraḳ ki: Ey mey-i nāb,
Kılma neş'e ḫayāli ile[3] şitāb.
Şāhsan, ḫaşme çāker itme özüñ!
Bir kuluñla[4] beraber itme özüñ
Sūret-i ḥāline naẓar kılma,
Büyüdüb anı muᶜteber kılma!
Düşme sevdāsına teġāfül kıl,
Niçe gün ṣabr ilen[5] teḥammül[6] kıl!
Ol, senüñ ḳadr ü şevketüñ ne[7] bilür?
Öz özinden çürür, erir,[8] üzilür.[9]

Güft-ü-gû-yi nebīz hem ez-pey[10]

Çün ᶜaraḳ sözlerin düketdi, nebīz
Didi: Ey nuṭfe-i Cem ü Cemşīz!
Devlet oldur ki düşmen ola zebūn,

[1] Y II: başına
[2] «Rakının, şarapla iş görmesi».
[3] Y II: itme
[4] Y II: kul ile
[5] Y II: idüb
[6] Y II: ta'allül
[7] Y III: şevketüñi
[8] Y II: Öz üzinden çü incelür
[9] Y III: ezilür
[10] "Onun (Rakı'nın) arkasından da nebîz'in esip yağması.„

Olmadın bu şerāre şuʿle-füzūn;
Bir şebīḫūn ile helâk ideli[1],
Cesedinden cihānı pāk ideli;[2]
Olmaya az iken bu iş çoḫ ola,
Daḫi defʿine çāresi yoḫ ola.

Süḫan-i būze der-tedārük-i ḥāl[3]

Çün nebīz eyledi sözini temām,
Didi būze ki: Ey mey-i gül-fām,
Ne teġāfül, ne ceng kıl pīşe;
Bu işe kıl bir özge endīşe.
Vir aña lûṭf müjdesiyle firīb,
Ola kim iḫtilâṭı ola naṣīb.
Yanuña gelgec[4] ol fesād-i zemān,[5]
Eyle mekr ile defʿini pinhān.[6]
Ne maṣāf eyle kim, yaman ola ad,
Ne tegāfül ki, gün gün arta fesād.

Hem ibā-kerden-i mey ez-aḳvāl[7]

Kılmadı hīç ḳavli bade ḳabūl,[8]
Gelmedi hiç söz aña maʿḳūl.[9]
Dedi: Oldur ṣalāḥ, kim evvel
Kılmayam irtikâb-i ceng ü cedel;
Gönderem ḳāṣid ile pend virem;
Bir nice pend-i sūd-mend virem.
Pend ile tābiʿ olsa yārumdur;
Olmasa, ceng ḫod şiʿārumdur.
Kimdür imdi ki ʿazm-i rāh kıla,

[1], [2] Y III: ideyim

[3] "Boza'nın hazırlığa dair zözü.„.

[4] Y III: gelcek

[5] Y II: fesād-zebān

[6] Y II: āsān

[7] "Şarabın da sözlerden yüzçevirmesi„.

[8] Y III: pesend

[9] Y III: ḫorsend

Sāye-i devletüm penāh kıla?
Özini beng meclisine sala
Sözümi söyleyi cevābum[1] ala
Kim bizi göze sāḳi almaz idi,
Bize hīç iltifāt kılmaz idi[2]
Şükr li-'llah ki imtiḥān itdüñ,
Sirr-i mā-fi-'ż-żamīrine yitdüñ.[3]
Söyledi būze: Ben aña varayım,
Söyleyem sözüñi cevāb alayım.[4]
Ger sözüñ sāḳi itmediyse ḳabūl,
Ben ḳabūl eylerem, sen olma melûl.[5]

Reften-i būze bürden-i peyġām[6]

Geldi güftāra būze-i bed-nām,
Lâflar kıldı[7] ol nemek-be-ḥarām
Ki:[8] Baña emrüñ olsa münḳādem,
Ben, sefer şiddetine muᶜtādem.
Benge[9] peyġāmuñ eyleyem[10] irsāl
Görmesem anda şulḥa istiḳbāl,
Żarb ilen ānı ser-nigûn ideyim,
Ezeyim[12] nicesin[13] zebūn ideyim.
Dutdı mey, būzenüñ sözine kulaġ,
Didi: Ey būze, yaḫşısan, üzüñ[14] aġ!

---

[1] Y III: cevābın

[2], [3], [4], [5] Y I, II: Bu beytler yoktur.

[6] «Bozanın gidip haber götürmesi»

[7] Y II. III: urdı

[8] Y III: kim

[9] Y II: Aña

[10] Y II: ideyim

[11] B : īṣāl

[12] Y III: Azayım (ﺍﺯﺍﻳﻢ)

[13] Y II: beylece (= böylece)

[14] üzüñ (=yüzün)

Yüri[1] anuñ şükûhını sindür;
Bād-pāy-i ġurūrdan yindür![2]

Sıfat-i zişt-i beng-i bed- fercām[3]

Söyle benden ki: Ey füsürde-mizac,
Delüsen, eyle bu cünūna ᶜilâc!
Bir ᶜilâç ile, defᶜ-i sevdā kıl,
Başuña çāre tap, müdāvā kıl!
Ey zinâ kişverinüñ evbāşı,
Muttaşil nekbetīlerüñ başı!
Ey esās-i binā-yi[4] her-vesvās,
Anta ḫannāsu fī-ṣudūri 'n-nās![5]
Ey ser-ā-ser teşavvuruñ bāṭıl,
Fiśḳ-i iğlâma rūz ü şeb māyil!
Ġālibā[6] kim ḫamīrüñi[7], taḳdīr,
Yüz fesād ile eylemiş[8] taḫmīr.
Dir imişsen ki: Her ne var, benem!
Kâᶜbsen, ger yiter başuñ göge hem,
Sen, yaman cehl içinde kalmışsan,
İgen öz başuña ulalmışsan![9]
Hīç maᶜḳūl söz dimezsen sen,
Kandadur kim, kötek yimezsen sen?
Kime olsan muṣāhib ey cāhil,
Olur elbette tembel ü kâhil[10]
Ekl vaḳti sañadur ey bed-şekl
Bir iluñ[11] ḳūtı bir zemanlığ ekl

[1] Y II: Yeri (=Yürü)
[2] yindür (=indir)
[3] «Sonu kötü beng'in çirkin sıfatı»
[4] Y III: Ey binā-yi esās-i
[5] «Sen, insanların kalblerinde kendini göstermeden vesvese uyandıran Şeytansın!» *Ḳur'ân*'ın (CXIV.) Nâs sûresine telmih ve oradan iktibâs vardır.
[6] Y II: Gûyiyā
[7] Y III: vücūdüñi
[8] Y II: Eylemiş yüz fesād ile
[9] B: Baḥr-i ᶜucb ü ġurūra dalmışsan
[10] Y I, II: Bu beyt yoktur.
[11] ıluñ (=yılın).

İş mecāli kılursan, ey ser-sām;
Bir zamānuñ işin bir ılda temām.
Ey ḫired reh-güẕārınuñ ṭikeni,
Tañrı ḫʷār[1] eylesün, seni ekeni!
Bāʿiṯ-i nekbet ü felâketsen,
Bes ki[2] bed-şekl ü bed-ḳiyāfetsen!
Ḫʷāh dervīş ola vü ḫʷāh ġanī,
Usı[3] azar düşinde[4] görse seni.
Her saʿādetsiz olsa yār saña,
Şemmeī[5] kılsa iʿtibār saña,
M ḥv olub anda merdlik eṯeri,
Mutlaḳ olmaz şecāʿate cigeri.
Ḫurrem olma, ki sebzdür saña reng,
Sensen āyīne-i ṭabīʿate jeng.
Senden olur yögül ağır başlar;
Seni her kim alur ele, daşlar.
ʿAmelüñdür muḫālif-i ḥikmet,
Ḫalḳa sendendür aṣl-i her ʿillet.[6]
Bu işe yitmegüñ[7] gerek nā-çār,
Kim olasan kapumda ḫidmet-kâr.
Ya bu iḳlīmden başuñ al, git,
Yoḫsa başuñ getür ayağuma[8] yit[9]!
Mest-tek benden olma bī-pervā,
İttibāʿumdan[10] itme istiġnā!
Ben eger rāżi olmasam senden,
Başuña çoḫ belâ gelür benden.
Kelle-ḫuşg olmağı şiʿār itme,

[1] Y III: ḫār. (Farsça: «diken» demek olan «ḫār» ile bu «ḫʷār» ārasındaki tevriyevî cinâsa dikkat oluna!).
[2] Y III: Bel ki veya: Bil ki
[3] Y II : Ustı
[4] Y II : dişinde (= düşinde)
[5] Y II : Zerrece
[6] Y III: Bu beyt, 3 beyt yukarıdadır.
[7] Y III: Bu işi itmegüñ.
[8] Y I : ḥużūruma
[9] Y III: Bu beytten sonra «Goft-ü-gō-yi tamāmi-i su ḫanest» diye manzûm bir başlık varsa da öbürleriyle kafiyeli değildir.
[10] Y III: Mey degülsen çün

Gel dimāġuñ ter eyle, ᶜār itme,
Yaḫma ḫirş adına kuruñ, yaşuñ!
Ḥaẕer it kim ḫaṭardedür başuñ!
Şerm kıl ser-giranlıġ itme yöküş,
Ḥaddüñi tānı, gel ayağuma düş!
Yoġ özüñden meger senüñ ḫaberüñ,
Ki ne terkībsen, nedür hünerüñ?
Gûş kıl faẓlüñi beyān ideyim,
Olan esrāruñı ᶜiyān ideyim.

Ḳiṣṣaī der-ṣifāt-i esrārest[1]

Var idi İṣfahanda bir mey-keş,
Beng-mānend, muttaşil ser ḫoş[2]
Bir ᶜaceb ḳaşrde dutub menzil,
Meye olmışdı rūz ü şeb māyil.
Bir gün ol rind meclisinde, şerāb
Oldı, mānend-i kīmiyā nā-yāb.
Ḥāṣil oldı aña ṣudāᶜ-i ḫumār,
Yidi defᶜine zerreī esrār.
Eẕer-i beng idüb hücūm-i temām,
Tapdı[3] mir'āt-i ḳalbi jeng-i ẓalâm.
Şeb idi, līk māh·i şeb-efrūz,[4]
Kılmış idi cihānı ġayret-i rūz.
Reng-i meh-tāb idi[5] nemūne-i āb,
Ḳaṣr, ol āb içinde şekl-i[6] ḥabāb.
Ḳaşrden rind taşra kıldı[7] nigâh,
Su görindi gözine pertev-i māh.

[1] «(Bu,) esrâr'ın sıfatları beyanında bir kıssadır..» Y I: Bu başlık «Ḳiṣṣaī der-ṣifāt-i esrāreş» ise de düzeltilmiştir. Y III «Der-Sıfāhan ḥadīẕ-i esrārest» tir.

[2] «خوش (Ḫoş)» kelimesini «میکش (mey-keş)» e kafiye olacak şekilde «ḫeş» okumak lâzımdır.

[3] Y III: Dutdı.

[4] YIII: Şeb-i yeldā vü māh-i şeb-efrūz.

[5] Y III: Reng, her cānibi

[6] Y II: miṣl-i

[7] Y II: ḳaşrden dışra kıldı rind

Dedi: — Eyvāy[1] oldı iş müşkil,
Seyl dutmış cihānı; ben ġāfil.
Suya çārem budur[2] özüm buraḫam,
Dolmadın[3] ḳaṣr, bir kenāra çıḫam.
Özümi kurtaram sibāḥat ilen,
Bir kenāra çıḫam ferāġat ilen,
Ele bir taḫte pāresin aldı,
Yire meh-tāb-tek özin saldı.
Let görüb başı ferş daşından,
Żarb ilen bengi uçdı başından.
Derd-i ser tapdı vü gelüb ḥukemā,
Didiler: — Derdüñe şerāb devā.
Saña budur hüner ki şerḥ itdüm,
Ehl-i idrāke sor, ki ben n'itdüm?
Benüm aṣ üm, köküm tefaḫḫuṣ kıl,
Ḥurmetüm senden artuġ olmağı bil!

Der-ṣifāt-i meyest ü mey-ḫʷārest[4]

Bilmiş ol kim ᶜaẓīm[5] ü cebbārem,
Ser-keş ü ser-firāz ü ser-dārem,
Kim ki baḥs ile baş koşarsa[6] bāña,
Ger Ferīdūn ise ḥarīfem añа.
Eyle[7] hūş aluram dimāġından,
Ki başın bilmeye[8] ayağından.
Ben kimem, hem-dem-i Cem ü Cemşīd,
Ṣāflıġda[9] ḳarīne i ḫorşīd.
Miḥak-i cevher-i[10] temām-ᶜiyār,
Lâle-i kûh-sār-i ḥilm ü veḳār.

[1] Y II: k'eyvāy (= ki eyvây)
[2] Y III: odur
[3] Dolmadın (= Dolmadan)
[4] «Şarab'ın ve şarap içici'nin sıfatları beyanındadır.»
[5] Y II: azīz
[6] Y II: dutarsa
[7] Eyle (= Öyle)
[8] Y II: bilmez ol
[9] Y II: Pāklıġdā
[10] Y III: cevherem

Bir binādur, vücūd-i nevᶜ-i beşer.
Sirr-i taḫḳīḳa olmağa maẓher.
Her bināda ki yaḫşıdur bünyād,
Anı efzunrak eylerem ābād.

Her bināda ki süstür erkân,
Anı aṣl ilen eylerem vīrān.

Bu sebebden, baña yiten aṣḥāb,
Kimi ḫoş-vaḳt[1] olur kimisi ḫarāb.

Düşdi Dāvūddan żamīrüme zevḳ,[2]
Ḥüsn-i āvāza ḥāṣil itdüm şevḳ.[3]
ᶜArż kıldum Kelīme ṣüret-i ḥāl,
Rifḳumi[4] kıldı ümmetine ḥalâl.
Ḳavm-i Tersāya ben tanıtdum rāh
K'itdiler[5] iḳtidā-yi Rūḥu 'llāh,
Ben, haḳīḳatde ehl-i ᶜirfānem,
Dimesünler şerīk-i Şeyṭānem.
Ādeme secde kılmayub[6] Şeyṭān,
Tapduğında[7] ġurūr ilen ᶜişyān,
Benden olsaydı neş'esi[8] bir dem,
Biñ kez eylerdi secde-i Ādem.

Riḳḳat-efzā-yi ᶜāşiḳ-i zārem,
Çihre-efrūz-i[9] ḥüsn-i dil-dārem.
Naẓar-i ᶜāşiḳ ü ruḥ-i maḥbūb;
Biri: ṭālibdürür, biri: maṭlûb.
Hecr ilen müşkil iken anlara ḥāl,
Ben buraḫdum araya ṭarḥ-i viṣāl.
Gerçi düşmenligümde fitnem çoḫ,
Dōstluḫda daḫi miṣālüm[10] yoḫ.
Her ne derd olsa ben, devā virürem,
Ṭabᶜ gözgüsine cilâ virürem.

[1] Y II: ḫoş-ḥāl
[2] Y II: şevḳ
[3] Y II: zevḳ
[4] Y II: Şürbümi
[5] K'itdiler = Ki itdiler
[6] Y II: kılmayan: Y III: kılmadı
[7] YIII: Tapdı andan
[8] Y II: Baña meyl itse idi ol
[9] Y III: Çihre-ārā-yi
[10] Y III: naẓīrüm

Bir ḫired-mend ᶜālimem, māhir;
Bāṭın aḥvālin eylerem ẓāhir.
Mekteb-i mey-kedemde şām ü seḥer,
Şerḥ-i Tecrīd oḫır müderrisler.
Benem, erbāb-i rifᶜat-i derecāt,
Bāᶜiṣ-i ḫayr ü dāḫil-i ḥasenāt[1]
Pādşehlerni istesem,[2] āsān
Kıluram bir gedā ilen yek-sān.
Hem gedālarnı istesem[3] fi-'l-ḥāl,
Kıluram pādşāh-i bī-zer ü māl[4].
Benem ol pādşāh-i heft-iḳlīm,
Ki baña şāhlar kılur taᶜẓīm.
Her kim olsa ayağuma baş urur,
Ben gelince kamu ayağa durur.
Cevherümdür benüm, müferiḥ-i ẕāt,
Benem el-ḳiṣṣa menşe'-i ḥasenāt,[5]
Ḥasenātumnı andan eyle ḳıyās,
Ki dimiş Ḥaḳḳ: «Menāfiᶜu li-'n-nās!».[6]
Vaṣf-i ẕātumda bir ḥikâyet var;
Gûş eger dutsan eylerem iẓhār.

İn ḥikâyet zi-mey şinev der-Rey[7]

Var idi Reyde bir ḫuceste-ḫişāl,
Māh-ṭalᶜat nigâr-i muşgin-ḫāl.

[1] Bu beyt, yalnız Y III'te var. Ayakları sakattır. Bu hâliyle Fuzûlî'nin olmasa gerektir.

[2] Y III: İstesem pādşehleri Pâdşehlerin: (=Pâdşahları)

[3] Y III: Meyl kılsam gedāları

[4] Y III: Eylerem neş'e ile şāh-miṣāl. Y II: Bu beyt yoktur, Y III: Bu beytten sonra:

Menem erbāb-i rifᶜat-i derecāt
Bāᶜiṣ-i ḫayr dāḫil-i ḥasenāt

diye bir beyt vardır. 1 inci notta sözü geçen beytin aslı bu olsa gerek.

[5] Y I: Bu beyt yoktur.

[6] "Şarabda insanlar için faydalar vardır„ maâlindeki âyetten iktibâs. Bkz. *Ḳur'ân-i Kerîm*, II. Sûre, 219. âyet.

[7] «Rey'de geçen bu hikâyeyi, şarab'dan işit!». Y I: Bu başlık yoktur. Yalnız, «Ḥikâyet» denilip geçilmiştir. Biz, bu başlığı Y III ten aldık. Basmalarda «Ṣifat-ı māh-rū-yi gül-ruḫsār» başlığı vardır.

Mey-i lâʿl-i lebi neşāṭ-efzāy,
Nuḳl-i güftār-i naġzi bezm-ārāy.
Meye düşmişdi ʿaksi kimi[1] müdām,
Aluban muttaşil ḳadeḥden kâm.
Bir gün ol serv-ḳadd-i gül-ruḫsār,
Kıldı zühhād meclisine güẕār.
Gördi bir ʿābidi perīşan-ḥāl;
Giçmiş evḳātı zühd ilen meh ü sāl.
Bılmemiş kim meẕāḳ-i bāde nedür;
Ḫaṭṭ-i muşgīn ü rūy-i sāde nedür.
201 Ḫaḳa eyler ḥikâyet-i maḥşer,
Ṣifat-i ḥūr ü Cennet ü Kevṯer.
Nev-cüvan kıldı meyl-i Kevṯer[2] ü ḥūr,
Didi ʿacz ile k': -Ey[3] Ḫudā-yi ġafūr,
Var ümīdüm ki ehl-i Cennet olam,
Ben daḫi müstaʿidd-i raḥmet olam.
Ġaybden geldi bir nidā-yi lâṭīf,
Kulağına ki: -Ey ḥarīf-i ẓarīf,
Tañrı, bir pādşāh-i ʿādildür;
Feyżi mecmūʿ-i ḫalḳa şāmildür.
Kerem-i ʿāmm-i[4] Ḳādir ü Ḳayyūm,
Eylemez hīç kimseni[5] maḥrūm.
Kimi, dünyāda şād-mān eyler,
Kimi, ʿuḳbāda kâm-rān eyler.
Sen ki, dünyāda ehl-i ʿişretsen,
Sākin-i mesned-i[6] meserretsen.[7]
İçdügüñdür neşāṭ ile mey-i ṣāf;
Kevṯer ummak, degül saña inṣāf!
Ġareżuñ Kevṯer ise meyden giç,

---

[1] kimi (= gibi)
[2] Y III: Cennet
[3] YII: k'ey (= ki ey)
[4] Y II: Keremi 'āmm; basmalar: Kereminden o
[5] kimseni = kimseyi
[6] Y III: mesken-i
[7] Y II: ferāġatsen.

Yoḫsa al naḳdi[1] nisye[2] isteme[3] hīç!
Bāde maḥrūmu āb-i Kevŝer içer,[4]
Kimse, Kevŝer dime, mükerrer içer.
Bu delīl ile bāde Kevŝer imiş;
Gör, ne ḫoş nesneye berāber imiş!
Beng kimdür, ḥarīf-i bāde ola,
Baḫş kılsa ḥarām-zāde ola!
Cedd-i pāküm ḥaḳıyçün ey esrār,
Olmasan der-gehümde ḫidmet-kâr,
Gelüb indürmesen ayağuma baş
Eylesen ʿāḳibet benümle savaş,
Kılmadın tīre rūzgâruñı ben,
Göge savurmadın ġubāruñı ben,
Dutsam ārām, bī-ḳarār olayım,
Redd-i der-gâh-i Kird-gâr olayım!

Ṣifat-i bezm-i beng-i bā-ferheng[5]

Bāde, kılgaç temām güftārın,
Būze naḳş i żamīr idüb varın,
Kıldı ʿazm-i reh i maḥalle-i beng,
Oluban ḳāṣid-i mey-i gül-reng,
Beng-i ḫoş-sīret ü nigû-kirdār,
Niçe hem-demleriyle[6] faṣl-i behār,
Bir ʿaceb merġ-zār içinde müdām
Dutmış idi neşāṭ ile ārām.
Berş idi vü Müferriḥ ü Afyūn,
Her biri rāy ilen bir Eflāṭūn.
Geh, düşüb[7] ʿilm i şerʿden güftār,
Gâh ḥikmet sözi olub tekrār,
Germ iken baḫş-i ʿilm ü faẓl ü kemāl,
Mütevātir olub cevāb ü süāl,

[1] Y III: naḳd
[2] nisye: veresiye; Y III: nesne
[3] Y III: eyleme
[4] Y II: Bāde mahrūm, kim ki Kevŝer içer.
[5] «İrfanlı beng'in meclisinin sıfatı.»
[6] Y II: hem-demler ile
[7] Y II: dutub.

Virdiler Beng ḥażretine ḫaber,
Ki: — Durubdur kapuda[1] bir çāker,
Dir ki: —Meyden getürmişem peyġām,
İsterem ruḫṣat-i edā-yi kelâm.
Bengden ruḫṣat eyleyüb ḫāṣıl,
Büze-i zişt-rūy ü[2] nā ḳābil,
Girdi ol bezm-i ḫāṣa ᶜāmāne;
Başladı herze herze efsāne;
Mey sözin didi ol pelīd-i kerīh,
Belki yüz nükte, hem mezīdün fīh.

Dīden-i Büze ṭaᶜnehā ez-Beng[3]

Bu ḫaberlerden oldı şeydā, Beng.
Lerzeye düşdi bī-muḥābā Beng.
Başına çıḫdı ḳahrden sevdā,
Büzeyi kıldı ṭaᶜn ile nīzā,
K': — Ey[4] ġalīẓ ü pelīd ü nā-hemvār,
Gende vü zişt ü nā-temām-ᶜiyār!
Sen, ḳadīmī[5] benüm enīsüm idüñ;
Ne enīsüm ki, kâse-līsüm idüñ!
Bādenüñ ḫod senüñle yoḫ meyli,
Olsa daḫi, baᶜīddür ḫaylī
Sen, nesen kim senüñle yār olalar,
Gizli[6] işlerde rāz-dār olalar.
Ḥayf, mey hem egerçi düşmendür,
Ki refīḳi bu nevᶜ kevdendür.
Kevden ü aḥmeḳ u türüş-rūsen,
Bed-rek ü bed-ḫişāl[7] ü bed-būsen![8]

[1] Y II, III: kapuñda
[2] Y II: zişt-rū-yi
[3] «Boza'nın Beng'den batacak muameleler görmesi.»
[4] K'ey «ki: ey!»
[5] Y II: ezelden
[6] Y II: Ki bu
[7] Y II: bed-sifāt
[8] Y III: bed-gûsen

Lâyiḳ oldur: seni melâmet[1] idem,
Bu güni başuña ḳiyāmet idem.[2]
Meye[3] olduñ bu fitnede[4] ortak,
Sınacakdur senüñ başuñda[5] çanak.
Farż olubdur, saña cefa kılmaġ,
Yüzüñi aġ iken kara kılmaġ,
Mīhmansan, bu gice itgil ḫʷāb,
Vireyim sözlerüñe, ṣubḥ cevāb.
Ḥāliyā çün resūlsen, nā-çār,
Saña benden revā degül, āzār.
Bezm-i Beng içre Būze dutdı ṣebāt,
Beng ḫuddāmı itdiler ḫidemāt.[6]
Būze ol cemʿa hem-nişīn oldı,
Saʿdler naḥs ilen ḳarin oldı.
Meclis-i ḫāṣṣ idi vü cemʿ-i lâṭīf,[7]
Me'men-i pāk idi vü ḳavm-i ẓarīf.[8]
Çün küdūret gidüb ṣafā geldi,
Germ olub miʿde, iştihā geldi;
Çekdiler ṭurfe ṭurfe māyideler,
Eyle[9] kim şāʿir-i ʿAcem söyler:
"Her çi endīşe der-gümān āverd,
Maṭbaḫī reft ü der-miyān[10] āverd."[11]
Gâh pālūde geldi, geh ḥelvā;
Geh müzaʿfer çekildi, geh buġrā.
Bes ki[12] çoḫ gördi bengiyāne ṭaʿām,
Puḫtelıġ kıldı Būze-i bed-nām.[13]

[1] Y III: meẕemmet
[2] Y I, II: Bu beyt yok.
[3] Y II: Çün ki
[4] Y II: fitneye
[5] Y I, II, III, IV, V.: başuñda; biz VI le bütün basmalara uyduk.
[6] Y I, II: Bu beyt yok.
[7] Y II, III: ẓarīf
[8] Y II: lâṭīf; Y III: şerīf
[9] Eyle (= Öyle); Y III: Nite
[10] Y II: der-zemān.
[11] Bu beyt, Saʿdî'nindir. Maʿnâsı şudur: «Var olup olmadığını, hayâlin bile kestiremediği her şeyi, aşçı gidip ortaya getirdi.»
[12] Y III: Çün ki
[31] Y II: ʿAybini ẓāhir itdi būze-i ḫām

Kalmadı ḳalṭabānuñ ol cūşı,[1]
Oldı güftār-i mey[2] feraāmūşı.
Didi: —Ey Beng, Bādeden[3] giçdüm,
Gitmezem ol yañaya and içdüm.

Ben, senüñ bir kemine çākerüñem,
İşigüñde ġulâm-i kem-terüñem.
Çoḫdurur Bādenüñ fesād ü şeri,
Sendedür[4] faḳr ü meskenet eseri.
Būze, çün oldı Benge ḫidmet-kâr,
Beng feyżiyle[5] vāḳif-i esrār,
Ol gice Beng ü sāyir-i aṣḥāb,
Kıldılar rāḥat ü sürūr ile ḫʷāb,
Şubḥ-dem kim sipihr-i cām-ḫirām,[6]
Saçdı Beng üstine[7] mey-i gül-fām,

Dürd-san[8] teh-nişin olub aḫter,
Ṣāf mey kimi[9] çıḫdı şuʿle-i ḫʷer,[10]
Beng, fikret deñizine daldı,
Ortaya[11] ṭarḥ-i[12] meşveret saldı,
Ki: — Nedür çāre-i şerāret-i mey?
Nice teskin tapar[13] ḥarāret-i mey?

Der-naṣīḥat-nemūden-i Afyūn[14]

Didi Afyun ki: — Olmagıl ġam-nāk,
Benem, ol zehr defʿine tiryāk.
Kılayım giceler yuḫuyı[15] ḥarām,

---

[1] Y II: hūşı
[2] Y III: küll
[3] Y II: Bādede
[4] Y II: Bendedür
[5] Y III: fażliyle
[6] Y III: zerrin-cām
[7] Y II: üzine (= yüzine)
[8] Y IV: Żerre-san
[9] Y kimi (= gibi)
[10] «ḫʷer - خور»: güneş».
[11] Y II: Araya; Y III: Özine
[12] Y II: ṭurfe
[13] Y III: bulur
[14] "Afyon'un çıkar yol göstermesi„.
[15] Y III: yuḫumı; Y III:yukumı (= "uykumu„).

Yimeyem nesne, dutmayam ārām,
Eyleyem ẕāyiᶜ, itdügi emegin,
Ağrıdub hem-nişinleri[1] üregin[2]

Berş hem müttebiᶜ şüde eknūn[3]

Berşe çün düşdi söz, didi: — Ey Beng,
Anuñ ilen ne ḥāṣil eyler[4] ceng?
Ne revā ceng, eyle[5] ser-keş ilen;
ᶜAlef-i ḫuşg n'itsün āteş ilen?
Niçe kim mülke ol virür revnaḳ,
Kimse meyl eylemez saña mutlaḳ.
Sınmadın bu nizāᶜı terk idelüm,
Bütün iken bu mülkden gidelüm!

Pend-i Maᶜcun be-gûş-i esrāreş[6]

Didi Maᶜcūn aña ki: — Ey Esrār,
Ne hezīmet, ne ceng eyle şiᶜār.
Lâyiḳ oldur: anuñla ṣulḥ idesen;
Ger ṭaleb kılsa, yanına gidesen!
Eyle defᶜine mekr ilen tedbīr.[7]
Ṣāf dildür, yüri[8] mizācına[9] gir!
Ġāfil itme özüñ müdārādan!
Ḥīle yeğrek degül mi ġavġādan?

Beng tedbīr-kerden iẓhāreş[10]

Kılmadı Beng, hīç ḳavli pesend;
Olmadı hīç söz ilen[11] ḫorsend;

[1] Y II, III: hem-nişinlerüñ
[2] ürek = yürek: «kalb».
[3] "Berş de hemencecik uymuş„.; basmalarda "müttebiᶜ„ yerine "müttefiḳ„.
[4] Y III: itseñ
[5] eyle=öyle. Y II: Ne revādur cedel o...
[6] Esrārının kulağına Maᶜcûn'un, öğüdü.
[7] Y III: tezvīr.
[8] Y III: yeri (= yüri).
[9] Y III: dimāğına.
[10] "Beng'in açıkça tedbir etmesi.„
[11] Y I: aña; basmalar: anı.

Didi: Ben hem, resūl gönderirem;[1]
Sözlerine cevab dönderirem.[2]
Kılsa ṭā'at, ri'āyetüm görsün,
Kılmaz olsa[3] siyāsetüm görsün.

Zikr-i Ma'cūn ü der-risālet-i ō[4]

— Ey Müferriḥ, sañadur imdi ümīd,
Olasan[5] feṭḥ kapusına kilīd
Sendedür, ḥüsn-i ḫulḳ u lûṭf i edā;
Çoḫ görübsen, mecālis-i ḥukemā.
Sende 'irfan cevāhiri çoḫdur.
Sendeki rütbe kimsede yoḫdur.
Ġarežum itmege sen eyle şitāb
Sen baña ḳavmsen[6], ne bu aṣḥāb.
Var benden meye naṣiḥat kıl!
Ger ḳabūl itmese[7] faẕihat kıl!

Der-sifāt-i mey ü şerāret-i ō[8]

Söyle: — Ey bī-ḥayā-yi[9] bī-hüde-gerd,
Müfsid-i her ṣalāḥ olan nā-merd!
Hem demüñ her kim olsa leyl ü nehār,
Gâh dīvānedür gehī bīmar.
Bu cihanda budur saña te'sīr;
Ol cihanda daḫi zeḳūm-i[10] Sa'īr.[11]
Sensen ol reh-nümā-yi ehl-i 'aẕāb,
Ki ayağuñ yiten[12] yir oldı ḫarāb.

---

[1] Y II: göndereyim
[2] Y II: döndereyim
[3] Y I, II: ise
[4] «Ma'cûn'un anılması ve onun elçiliği bâbında.»
[5] Y III: Ola-gör
[6] Y III: yārsan
[7] Y III: itmeye
[8] «Şarabın sıfatları ve şerîrliği beyânında.»
[9] Y II: bī-ḥayā vü
[10] Y III: zeḳūm u
[11] Y II: zefīr
[12] Y II: degen

Mekr ilen[1] ālüñ il evini yıḫar,
Bu feṣāduñ sağınma başa çıḫar.
Ey besā ehl-i taḫt ü ṣāḥib-i tāc[2],
Ki kılubsan bir etmege muḥtāc.
Ey besā hūş mend-i ferzāne,
Ki kılubsan sefīh ü dīvāne[3].
Bā'iṯ-i fitne vü şerāretsen,
İnne-me 'l ḫamr[4] āyetini oḫı,
Ki senüñdür[5] kināyetüñde çoḫı.
Kanda gebr olsa hem-nişīnüñdür,
Bu[6] sebebden ki dīni dīnüñdür.
Ulular senden itmese ikrāh,
Olur elbette 'āṣi vü[7] güm-rāh[8].
Kiçiler senden itmese perhīz,
Çıḫar elbette kûn-derīde vü ḫīz.
Çün żamīrüñ zināya rāġibdür,
Aḫte kılmak[9] seni münāsibdür.
Sensen olmuş[10] muḳayyed öz özine;
Cüz'i sözden[11] çıḫarsan il üzine[12].
Kime olduñsa maḥrem ü yol-daş,
Cürm[13] sirrini kılduñ anlara[14] fāş.
Eserüñ düşse her yire çoḫ[15] az,

---

[1] Y III: ilen (= ile).
[2] Y II: ehl-i taḫt-i ṣāḥib-tāc
[3] Y I: Bu beyt yoktur.
[4] *Kur'ân-i Kerîm*, V. sûre, 90. âyet.
[5] Y III: senüñ hep
[6] Y III: Ol
[7] Y II: 'āṣi-yi; Y III: 'āṣi-i
[8] Y II, III: der-gâh
[9] Y II: kılmağ
[10] Y II: olan
[11] Y III: işden.
[12] üzine = yüzine
[13] Y III: Cümle
[14] Y II, III: illere
[15] Y II, III: çok u

Kılmaz ehl-i şerîʿat anda nemāz.
Çākerüñ oldı çeng, zār oldı,
Dāmenüñ dutdı dürd, ḫʷār oldı.
Dutdı yir çün ḥimāyetüñde ḥabāb,
Āl ilen eyledüñ evini ḫarāb.
Şeyḫ Ṣanʿāna bir dem olduñ yār,
Terk-i dīn itdi, bağladı zünnār.
Ḥamze tedbīrüñ ilen itdi ʿamel,
Nāḳa-i Sālıḥe yetürdi ḫalel.[1]
Sende yoḫdur ṭarīḳa-i ced ü eb;
Sen edebsizsen, anlar ehl-i edeb.
Sende yoḫdur ṭabīʿat-i[2] ferzend;
Sen münāfiḳsen, ol saʿādet-mend.
Sirke senden dönende tapdı ḳabūl,
Meclis-i ehl-i şerʿa rāh-i vuṣūl.
Bī-sebeb[3] herze herze dutma[4] ġażab,
Şīşeñi çalma daşa, saḫla edeb!
Bes[5] ki ehl-i ḫaṭasan ü mürted[d],
Kande yüz dutdun ise olduñ redd.
Niçe[6] evler ḫarābdur senden;
Çoḫ bağırlar[7] kebabdur senden.
Açaram sirrüñi ter olmaz isen.
Dürd-nisbet mükedder olmaz isen.

Şifat-i Mey ki hest nā-meşrūʿ[8]

Miṣr mülkinde var idi bir pīr,
Hergiz iḫlâṣı tapmamış taġyīr.

[1] Burada *Kurʿânı Kerîm'* de IV. sûrenin 43. âyetine telmîh.
[2] Y II: ṭarīḳa-i
[3] Y II: Yolunub
[4] Y II, III: kılma
[5] Y II, III: Sen
[6] Y II, III: Besi
[7] Y II: cigerler
[8] Şarabın uygunsuz olan sıfatı beyânında.

ᶜĀlim[1]ü ᶜārif[2]ü ᶜafīfü 'z-eyl,
Kılmamış ḫubs[3] ilen ḥabāsete meyl.
Āḫir-i ᶜumr olanda rikket-i şeyb,
Saldı terkībine marażden ᶜayb.
Oldı tedbīre ᶜilleti muḥtāc,
Didiler: — Bādedür bu derde ᶜilâc.
Eyledi meyl-i mey, żarūret ilen,
İçdi bir curᶜa miñ[4] küdūret ilen.
Zevḳ-i mey saldı çün dimāğına şūr,
Ārzū kıldı muṭrib ü ṭunbūr.
Muğ-beçe muṭribī çeküb āvāz,
Eyledi karşusında cilve vü[5] nāz.
Pīr şevḳ ile māyil oldı aña,
Ḳuvvet-i nefs ḥāşil oldı aña
Didi: — Ey serv-ḳadd-i sīm-endam,
N'ola virseñ men-i şigesteye kâm,
Beni vaṣl ile şād-mān[6] itseñ,
Pīr iken yeñileden[7] cüvān itseñ!
Didi: — Benden murād ḥāṣildür,
Līk, dīn iḫtilâfı[8] müşkildür.
Dīnüñ er dīnüme muvāşil olur,
Saña benden murād ḥāṣil olur.[9]
Pīr, tā rāżi ola ḫāṭir-i yār,
Terk-i dīn itdi, bağladı zünnār.
Oldı żāyiᶜ cemīᶜ-i ṭāᶜātı;

---

[1] Y II ᶜĀrif
[2] Y II: ᶜālim; Y III: ᶜāmil
[3] Y III: ḫışm
[4] min=bin
[5] YI: cilve-i; Y II: işve vü
[6] Y II: kâm-rān
[7] Y III: yengiden=yeniden
[8] Y III: iḫtilâṭı
[9] Y II: Bu beyt yoktur.

Gör, aña n'itdi mey mülâḳātı!
Ey mey-i zişt-ḫū budur ᶜamelüñ!
Dīn ü dünyāya çoḫ düşer[1] ḫalelüñ.

Şifat-i Beng[2] der ḫayālâteş[3]

Benem ol tīz-ṭabᶜ-i pāk-żamīr,
Ki lâṭīf itdi ṭīnetüm taḳdīr.
Bendedür, şekl-i ḳubbe-i[4] ḫażrā;
Aḫterüm şāh-dāneden peydā.
Şeyḫler eyler iḫtirām baña;
Başları üzredür[5] meḳām baña.
Cevherüm ḳadr ilen mükerremdür;
Gil-i terkībe[6] cüz'-i aᶜẓemdür.
Felek ü encümüñ mühendisiyem.
Cümle ᶜilm ehlinüñ müderrisiyem;
N'ola gelse baña ṣiġār ü kibār,
Almağa ders-i Maḫzen-i Esrār.[7]
Sebze-i būstān-i idrākem,
Żevḳ-baḫş-i żamīr-i ġam-nākem.
Ḫiżr vāḳif olub ḥaḳḳiatüme,
Girdi[8] ol rütbe ile kisvetüme.
Baña ilden deger ṭabençe-i[9] zūr,
İle benden yeter neşāṭ u sürūr,
Künc-i her medrese meḳāmumdur,
Fırḳa-i ehl-i ᶜilm rāmumdur.
Şevket ehline olmazam hem-dem,
Çekmezem şiddet-i meşaḳḳat ü[10] ġamm.
Çün beliyyātı devletüñ çoḫdur,
Devletüm var ki devletüm yoḫdur.
Kande bir müflis ü ḳalender var,

[1] Y II, III: çokdurur
[2] Gördüğümüz metinlerde başlık «صفت بنك ودرخيالاتش» sûretindedir Bize göre «ü-د» fazladır.
[3] «Beng'in kendi hayalleri dâhilinde sıfatı. Y III: Bu başlık yoktur.
[4] Y II: günbed-i
[5] Y III: üstedür
[6] Y II: terkīb-i
[7] Y III: Maḫzenü 'l-Esrār
[8] Y II: Girer
[9] Y II: tapençe vü
[10] Y II, III: meşakkat-i

Benem ol müflis ü ḳalendere yār.
Bende yoḫ mey kimi[1] maḥabbet-i şūr;
Datlu sevmekde olmışam meşhūr.
Meyden īmanda gelmişem efzūn;
İnne-me 'l-mü'minūne ḥulviyyūn.[2]
Fuḳarā fıṛḳasine men başem,
Muttaşil ehl-i faḳre yol-daşem.
Senden olgaç esīr-i derd mizāc,
Şiḥḥat içün baña olur muḥtāc.
Kande olsam muḳarreb ü maḥrem,
Anda olmaz[3] nişān-i ġuṣṣa vü ġamm.
Menem āyīne-dār-i feyż-i ezel;
Şūretüm jeng ü sīretüm[4] şayḳal.
Virsem āyīne-i żamīre cilâ,
Görinür anda cümle-i eşyā.
Sebz-ḫaṭṭ dil-berem, ḥicābum yoḳ;
Bana ᶜāşiḳ yöküş, muḳayyed çoḳ.
Bunca fāsıḳler içre bī-bākem,
Ṭaᶜn ider ḫalḳ līk ben pākem.[5]
Baña ᶜāriflerüñ irādeti var;
ᶜArif oldur ki saḫlaya esrār.
Ey niçe[6] bī nevāy ü müflis ü dūn,
Ki ḫayāl ile eylerem Ḳārūn.
Degülem Bāde kim görüb āteş,
Eksile nesne benden ü çıḫa ġaşş,
Çekmişem müddetī[8] ḥarāret-i nār,
Çıḫmışam ḫāliş ü temām-ᶜiyār.
ᶜĀlemi bir ḫayāldür dirler,
İᶜtibārı muḫāldür dirler.
Ḳutb-i ᶜālem bu gün benem, meşhūr,

[1] kimi (= gibi).
[2] انّما المؤمنون حلويون "Bir gerçektir ki mü'minler tatlıya düşkündürler„. Hadîs-i şerif olmak üzere rivayet edilir.
[3] Y II: Kalmaz anda
[4] Y II: jeng-i sīret-i
[5] Y II: Bu beyt yoktur.
[6] Y II, III: Ey besā
[7] II: Bu beyt yoktur.
[8] Y II: ḥiddet-i; YIII: şiddet-i

Ki kılur[1] biñ ḫayāl bende ẓuhūr.
Derk-i ẕātum sağınmañ āsandur.
Sirr-i[2] kârumda ʿaḳl ḥayrandur.
Bilmezem kande görmişem mektūb,
Öz şifātumda bir ḥikâyet-i ḫūb.

Ḳiṣṣa-i Beng-ḫwār ü ḥālāteş[3]

Başrade bir mürīd-i rūşen-dil,
Benge olmışdı rūz ü şeb māyil.
Anı salmışdı neş'e-i esrār,
Her zeman bir ḫayāle leyl ü nehār.
Bildi pīr ol mürīdün efʿālin,
Ẕevḳ-i Beng ile ḫoş giçen ḥālin.
Kıldı memnūʿ ṣuḥbetinden[4] anı,
İtdi maḥrūm ḥażretinden[5] anı.
Bir gün ol nā-murād-i ḫaste-ciger,
Saldı acz ile bir[6] ṭarīḳa[7] güzer.
Didi: — Ey her kemāle rāh-berüm,
Üstādum, muʿallim i hünerüm!
Ne sebebden günāh-kâr olubam?
Ne günāh eyledüm ki ḫʷār olubam?
Pīr-i ṣāliḥ mürīde virdi cevāb,
Ki: — Baña bu işümde[8] kılma ʿitāb.
Dirler esrār ilen olubsan yār,
Ẕevḳ-i Beng ile kâşif-i esrār.

---

[1] Y II: kılub
[2] Y II: Ser ü
[3] "Beng düşkününün kıssası ve halleri.„ Y I. Başlık yerinde "Hikâyet„ denilmiştir. Y II: Der şifāt-i mürīd ü ḥālâteş: "Mürid'in sıfatları ve halleri beyânındadır„; Y III: "Bişnev īnest an ḥikâyet-i ḫūb.„: "Dinle, o hoş ḥikâye budur.„.
[4] Y II, III: ḥażretinden
[5] Y II, III: suḥbetinden
[6] Y III: ol.
[7] Y II, III: serāya
[8] Y II: Ki: — Benümle bu işde; Y III: Ki: — Baña sen bu işde

Saluban ḳaṣr-i āsmāna kemend,
Çün[1] kılursan teḫayyülât-i belend,
Gökdedür muttaṣil senüñ seyrüñ;
Saña derki kaçan yeter ġayrüñ?
Kâmilü 's-seyr[2] olduğuñ bildüm[3];
Terk-i ders ü[4] taᶜallümüñ kıldüm.[5]
Bu delîl ile Beng kâmil imiş;
Ḥaḳa andan murād ḥaṣıl imiş.

Kerd Maᶜcūn edā risāleteş[6]

Eylegeç[7] sözlerini Beng temām,
Kıldı Maᶜcun risaleteş iḳdām.
Lîk[8] tā görmeye cefā-yi ḳadeḥ,
Oḫıdı biñ keret[9] duᶜā-yi ḳadeḥ.
Bāde-i rūḥ-baḫş ü can-perver,
Kalmış idi mükedder ü mużṭarr;
İntiẓār içre kim kaçan Būze,
Döne bir dāḫi ol ciger-sūze;
Kıla Bengüñ ḥikâyetin taḳrîr
Göreler bir aña göre[10] tedbîr.
Didiler Benge: — Döndi Būze-i dūn;
Lîk, geldi risālete Maᶜcūn.
Şükr kıldı ki: — Nekbetüm gitdi;
Devletüm benden anı dūr itdi.[11]
Meye Maᶜcun virüb ḫaber varın,
Ser-be-ser ẓāhir itdi esrārın.
Bādenüñ ḥiddeti füzūn oldı,
Ḳahrden rengi lâle-gûn oldı.

---

[1] Y II, III: Çoḫ
[2] Y III: Kâmil-i devr
[3] Y II: bilürem.
[4] Y II, Y III: ders-i
[5] Y II: kılürem
[6] «Maᶜcūn, elçiliklerini yerine getirdi.» Y I: «Ḳiṣṣa-i beng-ḫʷār ü ḥālâteş» ise de düzelttik.
[7] Y II: İdicek
[8] Y II: Beng
[9] Y II: kerez
[10] Y II: Göreler kim nedür anı
[11] Y II: Bu beyt yoktur.

Şüden-i mey be-ceng āmāde[1]

Yığdı[2] yanına[3] yār ü[4] aṣḥābın,
Cem[c] kıldı maṣāff esbābın.[5]
Didi Ma[c]cūna: — İḫtiyāruñ var,
Ḫ[w]ah git, ḫ[w]āh munda[6] eyle ḳarār!
Bildi Ma[c]cun ki Beng olur mağlûb,
Özini kıldı Bādeye mensūb.
Bengden giçdi Bāde-ḫ[w]ār oldı;
Ṣāḥib-i [c]izz ü i[c]tibār oldı.

Beng hem der-muḳābil istāde[7]

Beng hem oldı ālden āgâh.
Yığdı[8] maḳdūr[9] olduğınca sipāh.
Her biri bir ṭarefde çekdi ṣafi
Oldı[10] rengin bisāṭ her ṭarefi.

[c]Azm-i meydan-nemūden-i esrār[11]

Evvel, esrār girdi meydāna,
Ṣaḥn-i meydanda geldi[12] cevlâna.
Başını açdı vü götürdi kötek;
Girdi meydāna pehlüvanlar-tek.
Urdı ġāyetde pehlüvanlığa lâf,
İstedi pehlüvan kim ide maṣāff.

Goften-i ṣulḥ nuḳl-i ḫidmet-kâr[13]

Nuḳl gördi ki ol iki bī-bāk,
Kılmak[14] ister biri birini helâk;

---

[1] «Şarabın cenge hazır olması.»
[2] Y II: Yıkdı
[3] Y II: başına
[4] Y II, III: Bāde
[5] Y II: Açdı tedbīr-i devlet esbābın; Y III: erbābın.
[6] munda (= bunda)
[7] «Beng'in de karşıda cebhe alması.»
[8] Y II: Yıkdı
[9] Y III: maḳdūrı.
[10] Y II: Boldı. (= Oldı).
[11] «Esrâr'ın meydana çıkma azmi göstermesi.»
[12] Y III: girdi
[13] «Meze adlı uşağın sulh teşebbüsü.»
[14] Y II: İtmek

Bildi kim[1] anlar eyler olsa[2] cidāl[3]
Ayağ altında ol olur pā-māl.
Beng başına çizginüb her dem,
Yalvarub düşdi mey ayağına hem,
Ki meger def[ᶜ][4] ola ṭarīḳa-i ceng,
Ne Mey itdi sözin ḳabūl, ne Beng.

Menᶜ-şan-kerden-i Mevīz ez-ceng[5]

Var idi bir müddebbir adı Mevīz,
Vāḳiᶜ ol ᶜaṣrde bir ehl-i temīz,
Hem şerābuñ atası kardaşı,
Hem seferlerde Beng yol-daşı.
Şāmdan kıldı ṣulḥ içün ılgar[6],
Anlara kıldı vaᶜẓler tekrār.
Olmadı vaᶜẓ ü pend fāyide-mend;
Ehl-i cehle ne sūd vaᶜẓ ile pend?

Şüden-i nuḳl der-muḳābil-i Beng[7]

Nūḳl çıḫdı anuñla kılmağa ceng,
Kıldı bir ḥamlede şehīd anı Beng.
Deff ü ney nuḳle kıldı nāyiḥaler,
Rūḥı içün okundı Fātiḥaler.
Naḳl idüb ol cihāna buldı ḥużūr,
Oldı nuḳl-i şerāb-i Kevṯer-i Ḥūr[8]

Der-maṣāff-āmeden Mevīz-i temīz[9]

İtdi ᶜazm-i maṣāff-i Beng, Mevīz;
Ol daḫi olmadı ḥarīf-i sitīz.
Kıldı bir żarb ilen añı maḳtūl
Nuḳl ilen kıldı Cennet içre ḥulûl.[10]

[1] Y II: ger
[2] YII: ise
[3] Y III: Bildi taḥḳīḳ kim olursa cidāl
[4] Y II: refᶜ.
[5] «Çekirdeksiz üzümün onları cengden men'etmesi.»
[6] Y III: yılgar (=ılgar).
[7] «Meze'nin beng karşısına çıkması.»
[8] Bu iki beyt yalnız Y III'te vardır.
[9] «Özü arı çekirdeksiz üzümün savaşa gelmesi beyanındadır.». Y III: Kerd ᶜazm-i maṣāff-i Beng, Mevīz «Çekirdeksizin Beng'le cenge gelmesi.»
[10] Bu beyt yalnız Y III'te vardır.

Ez-peyeş hem kebāb-i āteş-i tīz[1]

ᶜArşa-i rezmi germ kıldı Kebāb
Żarbine ol daḫi getürmedi tāb.
Nīzeye sancuban Kebāb itdi
Nār-i ḳahre salub ᶜaẕab itdi.[2]

Kerden-i Bāde ceng-rā maḳdem[3]

Gördi Bāde ki leşkeri bir bir,
Oldı[4] ol nā-bekâr elinde esīr,
Virmedi ġayre ceng içün ruḫṣat,
Özini çekdi ortaya ġayret.
Çün sipāhīlik içre māhir idi,
Aña tedbīr-i ceng ẓāhir idi,
Bir nice ᶜitretīni koydı[5] kemīn,
Özi yalguz[6] maṣāffa girdi hemīn.
Girdi meydāna, eyledi cevelân,
Yüze çekdi ḥabābdan kalḫan.
Beng ilen çün muḳābil oldı şerāb,
Lâḫẓaī kıldılar suāl ü cevāb.

Beng ü Mey baḫṣ-kerdeneş bā-hem[7]

Mey idür: — Men, nebīre-i tākem!
Beng idür: — Sen pelîd ü men pākem!
Mey idür: — Men nedīm-i sulṭānem!
Beng idür: — Pīr-i ehl-i ᶜirfānem!
Mey idür: — Ḥākim-i ḥavāsem ü hūş!
Beng idür: — Ṣūfiyem men, ezraḳ-pūş![8]

---

[1] «Arkasından da keskin ateş kebabının sökün etmesi». Y III: Şüd be-meydan Kebāb-i pāk (ü) temīz. «Temiz ve arı kebap alana çıktı.»
[2] Bu beyt, yalnız Y III'te vardır.
[3] «Şarabın cenge başlaması».
[4] Y II, III: Olur
[5] Y II: itdi
[6] Y II: yalkuz; Y III: yalñuz.
[7] «Beng'le Mey'in mübahasesi»
[8] Y III: Bu beyt yoktur.

Mey idür: — Men şefaḳ kimi[1] ālem!
Beng idür: — Men sipihr-timsālem[2]
Mey idür: — Ḫoş menümledür[3] ᶜālem!
Beng idür: — Ḳuṭb i ᶜālemem, men hem!
Mey idür: — Ġamlü ḫalḳa ġam-ḫwārem!
Beng idür: — Sence men daḫi varem![4]
Mey idür: — Men çerāğ-ı encümenem!
Beng idür: — Reşk i ġunçe-i[5] çemenem!
Mey idür: — ᶜİşḳ, pīr-i rāhumdur!
Beng idür: — Ol, menüm penāhumdur!
Mey idür: — Nev-res-i cihan-sūzem!
Beng idür: — Pīr-i dāniş āmūzem!
Mey idür: — Eylerem seni fānī!
Beng idür: — Tınma,[6] ḥaddüñi tanı!
Baḫş ilen olmadı çü ḳaṭᶜ[7] nizāᶜ
Fitne ṣulḥ ü ṣalāḥa kıldı vidāᶜ
İbtidā oldı çün ki ceng ü cedel,
Bir nice ḥamle oldı redd ü bedel.
Ḥiddet-i Beng Meyden idi füzūn,
Beng ḳuvvet tapub Mey oldı zebūn.
Gördi Mey, devletinde bim-i ḫaleḫ,
İstedi ᶜuzr-i seyyi'āt-i ᶜamel.
Nezr idüb eyledi Ḫudāyı güvāh
Kim bu nevbet, bu düşmen olsa[8] tebāh,
Kimi dutdıysa[9] eyleye[10] āzād,

---

[1] kimi (= gibi)
[2] Y II: Men süheyl-timsālem. Y III: Men de sebz-timsālem.
[3] Y II: benümdürür
[4] Y II: Bu beyt yoktur.
[5] Y II, III: sebze-i
[6] Y II: Yeri (= Yürü!).
[7] Y II: refᶜ
[8] Y II: Ki bu düşmen bu nevbet
[9] Y II: Kimi ki dutsam
[10] Y II: eyleyim

İtmeye[1] kimsenüñ fesâdını[2] yâd.
Tapdı sâyil icâbet-i mes'ûl.
Ṣâf idi ḳalbi, nezri oldı ḳabûl,
Çıḫdı nâ-geh keminden ol leşker,
Oldı Bengüñ sipâhı zîr ü zeber.
Büze vü Beng ü Berş esîr oldı.
Kimi ḫurd ü kimi ḫamîr oldı;
Bâdenüñ ḫâṭirine yitdi ṣafâ;
Nezr kılmışdı, nezre kıldı vefâ.
Kıldı âzâd o dört[3] ser-hengi,
Sâḳi vü Berş ü Büze vü Bengi.
Her birin kıldı bir işe[4] me'mûr,
ʿÂlemi itdi ʿadl ilen maʿmûr.
ʿÂḳibet Beng idüb ihânete ʿâr,
Bâdenüñ ḫidmetinden itdi firâr.
Şimdi[5] gezdükde[6] korḫa korḫa gezer;
Bâde her kande görse, anı ezer.
Özini muṭlaḳ âşkâr itmez,
Mey olan yirlere güzâr itmez.
Şükr li-'llah ki şulḥa döndi bu ceng
Âḫir oldı ʿadâvet-i Mey ü Beng[7];

Taleb-i maġfiret zi-Rabb-i Ġafûr[8]

Tevbe, ey Kird-gâr-i ʿuzr-pezîr,
Sözlerümden kim itmişem taḳrîr.
Nuṭḳ virdüñ ki, vaṣf-i zâtuñ idem;
Şerḥ-i keyfiyyet-i şifâtuñ idem;
Ne ki evṣâf-i mey kılub ʿamdâ,

[1] Y II: kılmayım
[2] Y II: fesâdın
[3] Y III: dörd (= dört.).
[4] Y III: Her birin bir işe kılub
[5] Y II: İmdi
[6] Y II: gezdükce
[7] Bu beyt yalnız Y II'de vardır. Y II'nin bundan sonrası noksandır.
[8] «Gufrânı bol olan Tanrıdan maġfiret dileme bâbında„

Beng vaṣfinde olmışam[1] gûyā.
Allah Allah, bu maḥż-ı ᶜiṣyandur;
Ġāyet-i küfr ü ᶜayn-i küfrandur.
Çün **Fużūlî**dürür benüm leḳabüm,
ᶜAceb olmaz, ger olmasa edebüm.
Var ümīdüm ki, ᶜuẕrüm ola ḳabūl,
Olmaya beyle[2] cürmler mes'ūl.

[1] Y III: eyledüm.
[2] beyle (= böyle).